

Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду

На седници Наставно-научног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду одржаној 27. 04. 2016. године одређена је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Стојанка Милановић предала под насловом „Песничко и есејистичко дело Тодора Манојловића“. У Комисију су именовани: др Радивоје Микић, редовни професор Филолошког факултета у Београду (ментор); др Гојко Тешић, редовни професор Филозофског факултета у Новом Саду и др Милан Алексић, доцент Филолошког факултета у Београду. Одлука Већа уручена је Комисији 4. 05. 2016. године. Комисија има част да Већу Филолошког факултета поднесе следећи

ИЗВЕШТАЈ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовao Комисију:

27. 04. 2016. Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду

2. Састав Комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан Комисије запослен:

1. др Радивоје Микић, редовни професор, наука о књижевности, српска књижевност, 2005.

Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима, Филолошки факултет Универзитета у Београду, ментор;

2. др Гојко Тешић, редовни професор, јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 2010.

Катедра за српску књижевност, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, члан комисије;

3. др Милан Алексић, доцент, наука о књижевности, српска књижевност, 2014.

Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима, Филолошки факултет Универзитета у Београду, члан комисије.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног од родитеља и презиме:

Стојанка, Душан, Милановић

2. Датум рођења, општина и република:

30. 03. 1979, Дрвар, Босна и Херцеговина

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:

28. 12. 2010. Филолошки факултет Универзитета у Београду, „Милан Ђурчин у контексту српске авангарде“

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Област филологије – Наука о књижевности

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Песничко и есејистичко дело Тодора Манојловића“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мр Стојанке Милановић садржи 520 страница, организована је у седам поглавља (Увод, Тодор Манојловић у огледалу међуратне критике, Збирка „Ритмови“, Тодор Манојловић у „Српским новинама“ и књижевном додатку „Забавнику“, „Ватромети“ и „Бајка о Актеону“, „Песме мога двојника“, Закључак). На крају дисертације налази се библиографија.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Пошто је у магистарском раду „Милан Ђурчин у контексту српске авангарде“ показала интересовање за авангардну српску књижевност, мр Стојанка Милановић је, сасвим логично, за тему своје докторске дисертације изабрала песничко и есејистичко дело Тодора Манојловића, имајући на уму једноставну чињеницу да је Тодор Манојловић једна од кључних фигура српске авангардне књижевности. А будући да је Манојловић важан допринос српској авангардној књижевности дао у неколико области (поезија, есејистика, драма), мр Стојанка Милановић је одлучила да у средиште свог интересовања постави песничко и есејистичко дело Тодора Манојловића, вођена идејом да „једна од важних особина песничког дела Тодора Манојловића јесте изражена аутопоетичка компонента која се може дефинисати као поступак есејизације песништва“. Ако је, другим речима, Тодор Манојловић много пре неких наших песника из друге половине 20. века (Бранко Миљковић, нпр.) настојао да есејистичку тематику уведе у поезију, онда је логично да се та два сегмента његове стваралачке делатности посматрају у једној врсти чврсте везе.

Мада је докторска дисертација „Песничко и есејистичко дело Тодора Манојловића“ значајна и због тога што је реч о првој системски заснованој интерпретацији Манојловићеве поезије и есејистике у контексту српске авангардне књижевности, не може се мимоићи ни чињеница да ова дисертација има велики књижевно-историјски значај, пошто се у њој указује не

само на место и улогу Тодора Манојловића у српској књижевности између два светска рата већ и на место и улогу овог песника и есејисте у обликовању укупних токова српске књижевности 20. века. Полазећи од става да „песничко и есејистичко дело Тодора Манојловића настало је на темељу комуникације с најинтересантнијим европским културним покретима и филозофским системима на прелазу из 19. у 20. век“ и посебно истичући Манојловићев допринос „европеизацији српске културе“, мр Стојанка Милановић као једну од крупних заслуга Тодора Манојловића види и његов рад на „прихватању слободног стиха“ али и његово залагање за „аутономију песничког стварања“. А кад је реч о поетичким одликама дела Тодора Манојловића, Стојанка Милановић га повезује са експресионизмом као оним обликом авангардног књижевног деловања који је имао европски карактер и који је у појединим националним књижевностима имао и сасвим специфичне црте.

Осветљавајући есејистички рад Тодора Манојловића, мр Стојанка Милановић настоји да своју интерпретативну позицију постави у врло широко засновани контекст. Из тог угла гледано, есејистичко дело Тодора Манојловића, а пре свега студија „Основе и развој модерне поезије“, може се сагледавати као резултат настојања да се образује европски оквир за сагледавање појава у српској књижевности. Указујући на то да Тодор Манојловић зачетке модерне поезије тражи код великих француских песника (Бодлер, Рембо, Маларме) а највише домете те поезије види у Аполинеровом песничком делу, мр Стојанка Милановић истиче да је Манојловић избегао сваки радикални облик авангардистичке мисли, да он није, другим речима, одбацивао традицију и да је зато и писао о Бранку Радичевићу, Лази Костићу, Дису и другим тзв. спорним песницима. Али, ако није био одвећ радикалан у односу према књижевности минулих времена, Манојловић је био радикални заступник идеје аутономије уметничког стваралаштва, што је подједнако било важно и у међуратном периоду и у времену после Другог светског рата. Отуда се и може претпоставити да је, примера ради, Зоран Мишић борећи се за модерни песнички израз педесетих година прошлог века, инспирацију проналазио и у есејистичком опусу Тодора Манојловића, посебно у његовом ставу да Лаза Костић има онај значај у српској књижевности који у француској имају Бодлер или Рембо.

А пошто је Тодор Манојловић у својим есејима настојао да афирмише оне токове нашег песништва које је занемаривала тзв. академска критика, сасвим је логично што се његов есејистички рад може, као и есејистички рад Станислава Винавера, посматрати као резултат настојања да се „неминовно растури онај дотрајали књижевни сајам на којем није било места за једног Лаза Костића и једног Диса“. А да би до тог растурања могло доћи у песничку уметност је требало увести велике и значајне новине, од којих је најзначајнији био слободни стих, односно могућност ритмичког преуређивања песничког говора. Размишљања о ритму су део сваког експресионистичког програма и она су нашла своје место и у филозофији и естетици. А питања ритма су толико опседала Тодора Манојловића да је он својој првој песничкој књизи и дао наслов „Ритмови“, Указујући на то да „у збирци „Ритмови“ Тодор Манојловић се ослањао на древне орфичке представе о природи света и човековом месту у њему, али и на касније актуелизације ове теме (нарочито код Дантеа)“, мр Стојанка Милановић је настојала да покаже оно што је важно за добар део авангардне књижевности – на потребу модерних песника да своја песничка настојања везују за онај део културног наслеђа који им омогућава да укажу на „двоструку природу поезије“: „У својим најмоћнијим полетима поезија може да продре у сферу трансценденталнога, али своју

снагу црпе из живота и неодвојива је од овога света“.

Приказујући есејистички и песнички рад Тодора Манојловића, мр Стојанка Милановић је, онолико колико је било потребно, приказала и његову животну и песничку судбину, указујући и на околност да је Манојловић учествовао у Првом светском рату али и да је са Милошем Црњанским и Станиславом Винавером чинио „језгро авангардног књижевног покрета“, једнако као што је знатну пажњу посветила и околностима које сведоче о Манојловићевом интересовању за друге уметности (сликарство, нпр.) али и његовом учешћу у раду литерарне групе „Алфа“. Од приказа Манојловићевог учешћа у књижевном животу неодвојив је и осврт на критички однос према њему, односно приказ полемика у нашем међуратном књижевном животу, пошто је један од разлога за те полемике био и Манојловићев песнички и есејистички рад који су представници тзв. старе критике сматрали „закаснелим изданком декаденце“. Детаљно се осврћући на полемике у којима су учествовали најзначајнији критичари наше међуратне књижевности, мр Стојанка Милановић настоји да тај сукоб „старих и нових“ прикаже као сегмент сталне борбе између успостављеног и наметаног канона и потребе да се књижевност мења.

Указујући на то да „почетак песничког стваралаштва Тодора Манојловића био је под утицајем великих песника француског симболизма, мр Стојанка Милановић ће у анализи песничке књиге „Ритмови“ (1922) настојати да покаже да је Манојловић „традицији прилазио из угла стваралачког дијалога а не негације и одбацивања“, да је он, другим речима, био песник који је тежио „превредновању културне баштине и њеном инкорпорирању у савремена дела“. Исто тако, Манојловић је означаван и као ерудитни песник и он је у своју прву песничку књигу укључио разнолику грађу, у распону од митолошких асоцијација, преко ренесансне филозофије до тековина модерне цивилизације. У својој анализи мр Стојанка Милановић гради врло широко засновану подлогу на коју се мора поставити свака интерпретација поезије Тодора Манојловића, а то што у ту подлогу она укључује и филозофска учења и лирске митологеме само је један од доказа колико је поезија Тодора Манојловића тешка за тумачење. То је у исто време и разлог што је мр Стојанка Милановић прибегла оном типу интерпретације који би се могао означити као анализа „реда-по-ред“, односно песма по песма, пошто је то једини начин да се покаже како се код Манојловића „напушта конкретни предмет певања“ и како се остварује „преношење песничког фокуса на унутарњи живот субјекта“, о чему је овај песник писао и у свом есеју „Интуитивна лирика“ из 1922. године.

Сасвим слободно се може рећи да су анализе појединих песама и циклуса из књиге „Ритмови“ у докторској дисертацији мр Стојанке Милановић узорни обрасци брижљивог читања модерног песничког текста, читања у коме се укрштају књижевно-историјске појединости, филозофска подлога и поетика експресионизма (а посебно уверење експресиониста „да ће уништавањем појавног света, допрети до суштине – духовне стране стварности“). И кад је већ реч о експресионизму, треба рећи да је мр Стојанка Милановић, осветљавајући важне црте ове авангардне поетике, указала и на то како се код експресиониста „ружно наметнуло као медијум који открива суштаствено, и без присилних деформација реалности“. Неке од интерпретација мр Стојанке Милановић су до мере засноване на потреби да се поштују семантички хоризонти песничког текста да ће оне моћи да послуже као обрасци за добро тумачење модерне поезије, обрасци који, сасвим сигурно, не би били могући да није постојао добар подстицај у есејистици Тодора Манојловића, посебно у есејима у којима је он, на трагу симболистичког наслеђа,

разматрао како стварити песничко дело које ће бити „очишћено од свих непоетских елемената“.

Приказујући у својој докторској дисертацији Тодора Манојловића и на подлози књижевног живота једног сасвим специфичног времена (Први светски рат), мр Стојанка Милановић ће рећи да „у поезији крфског периода, као и у свим каснијим књигама поезије Тодора Манојловића, присутни су митолошки сижери, архетипске представе, најпознатији јунаци и симболи из грчке и римске митологије“, а да је до тако високог степена прожимања лирског текста митолошким елементима дошло и због потребе да се успостави аналогија између митологије и свакодневице, пошто се тако универзализује искуство стечено у сасвим конкретном тренутку. А то је и разлог што је Тодор Манојловић, независно од Елиота а далеко пре Мелетинског, формулисао претпоставке за поетику митологизма у модерној књижевности и култури, једнако као што је баш он међу првима указао на то да је основа модерности поезије Лазе Костића садржана и у напорима да се наш уметнички стих одвоји „од усмено-фолклорне основе“, на чему је инсистирао и Станислав Винавер. И као што је у анализи песама и циклуса из „Ритмова“ увек настојала да текст повеже са сложеним контекстом и подтекстом, тако је и у интерпретацији песама из збирке „Ватромети и Бајка о Актеону“ (1928), мр Стојанка Милановић, идући од песме до песме, желела да покаже у чему се све огледа оно што она означава као „ауторово добро познавање духа свог времена“. А дух тог времена је, уз све остало, био обележен „протејском сменом уметничких праваца“ што је и омогућило да се са „бучног рушења застарелих канона“ пређе „у модерни класицизам“, о чему је Манојловић писао у својим есејима о модерним сликарима и због чега је и сам посегао за спајањем „античког мита и националне фолклорне традиције“, што је, сасвим сигурно, елементкоји се може срести и код Растка Петровића и других авангардних писаца. Отуда је и логично што у анализи песме „Ватромети“ мр Стојанка Милановић указује на „спајање најновијих стваралачких замисли са универзалним митским и фолклорним представама које су, упркос старини, остале идејно младе и модерне“.

Пратећи важне тематске елемене у песмама Тодора Манојловића, мр Стојанка Милановић је дошла у прилику да осветли још један важан културно-историјски феномен – „модерно песништво се, попут средњовековног, вратило хришћанству, чудесним фантастичким бајкама, легендама, авантуристичким повестима“ и овај њен закључак, поред тога што има значај у интерпретацији поезије Тодора Манојловића, има важну улогу у осветљавању неких важних карактеристика српске књижевности друге половине 20. века. Указујући на то како је Манојловић веровао да „права поезија настаје из спонтаног лирског излива, а не из утврђене идеологије, доктрине, из књига и старих кодекса“, мр Стојанка Милановић показује како је посебно ценио „надвременске песнике“, пошто су они „у свом делу спојили античку ерудицију и класично савршенство облика са дубоким искреним надахнућем“ и на таквој подлози је настала Манојловићева песма „Божићна поворка“, песма у којој песник открива „нит која повезује различите етапе западне културе (од антике, преко средњег века и ренесансе до модерног доба)“. Посебну пажњу је мр Стојанка Милановић посветила Манојловићевом односу према Гијому Аплинеру, пошто у њему Манојловић види аутентичног модерног песника чију поезију и анализира потпуно модерном критичком терминологијом (ерудиција, цитатност, осећање историје).

Од посебног је значаја околност да у својој докторској дисертацији мр Стојанка Милановић увек поезију и есјистику Тодора Манојловића посматра у европском контексту, доводећи његову

есејистичку делатност у везу са идејама Т. С. Елиота, Пола Валерија и других истински модерних тумача песничке уметности. Захваљујући управо томе, она је и могла да тумачи поетику митологизма у модерној књижевности, поетику која „двадесетих и тридесетих година прошлог века вратила се космогонијском, соларном и календарском циклусу као узорним моделима за уметничко стварање“. А укључивање поетике митологизма у аналитичку оптику омогућило је мр Стојанки Милановић да Тодора Манојловића повеже са тенденцијама чији су носиоци били Џојс, Ман, Кафка, Елот, Паунд, Јејтс, Валери, Клодел, Кокто, Жироду, што, другим речима, значи да она нашег песника и есејисту види као типично европску књижевну појаву, једнако као што је то био услов да се заснује аналитички приступ који је био подесан затумачење песничког текста који је семантички врло сложен, пошто је у себе „упио“ различите културно-историјске информације и садржаје. Поред тога, Тодор Манојловић је, од самог почетка свог књижевног деловања до друге половине прошлог века, до песме „Тестамент“ објављене годину дана пре песникове смрти, био песник у чијој су песничкој биографији иукупном деловању могли пратити сви важни аспекти модерне књижевности, од оних који су подразумевали потребу за новинама до оних који су се заснивали на потреби да се у књижевни текст угради врло сложени подтекст. Једном речи, мр Стојанка Милановић је настојала да у Тодору Манојловићу види типичну фигуру модерне књижевности. Једино што изостаје у њеном приступу песничком и есејистичком делу Тодора Манојловића свакако је критички приступ, јасније издвајање вредности уместо дескрипције песама и циклуса.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација „Песничко и есејистичко дело Тодора Манојловића“ мр Стојанке Милановић је прво системски засновано тумачење песничког и есејистичког опуса једног од најзначајнијих представника српске књижевне авангарде. Посматрајући и есејистичко и песничко дело Тодора Манојловића увек у европском контексту, видећи, другим речима, у њему типично авангардну књижевну појаву, мр Стојанка Милановић је дошла у прилику да покаже колико је вангарда у српској књижевности, а посебно онај сегмент српске авангарде који се може, по поетичким својствима, одредити као експресионистички, настајала у потпуном сагласју са водећим идејама тога доба. Ако је Тодор Манојловић о књижевности размишљао на начин који његову мисао доводи у везу са идејама Т. С. Елиота и Пола Валерија, ако је он као песник деловао у оном правцу чији наговештај срећемо у симболистичкој поезији (Маларме), онда је више него очигледно да је реч о авангардној књижевној појави у сасвим специфичном облику. Наиме, Тодор Манојловић је био лишен авангардистичке искључивости, он је, другим речима, превише водио рачуна о потреби да у књижевности мора постојати континуитет, свест о прошлости, потреба за уобличавањем оних облика књижевног говора који могу да у себе укључе и доприносе претходних генерација. Ако је, другим речима, Манојловић посебно ценио песнике за које је говорио да су надвременски, онда је он и у својој поезији желео да се ослања на бројне претходнике, да асимилује тематику и поступке који се јављају већ у античкој књижевности али долазе и до тако модерних песника као што је Гијом Аполинер.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Тумачећи песничко и есејистичко дело Тодора Манојловића, мр Стојанка Милановић је увек настојала да се држи књижевног текста и његових стварних одлика и зато је изабрала аналитичку методу која је најближа ономешто су представници англосаксонске нове критике звали помно читање, односно она је настојала да књижевни текст аналитички осветли у свим појединостима. Отуда је било неизбежно да она не само да општи осврт на Манојловића као књижевну појаву, на етапе у његовом књижевном деловању, већ и да песничке збирке анализа идући од циклуса до циклуса, од песме до песме. Ако је то, ван сваке сумње, допринело да њена дисертација добије на обиму, онда је то омогућило и да се много непосредније виде одлике Манојловићеве поезије и начин на који се његова поезија може повезати са авангардном књижевношћу, на једној страни, и са европском књижевношћу од антике до данас, на другој страни. Писана јасно и прецизно, са свом потребном књижевно-историјском и књижевно-теоријском апаратуром, докторска дисертација мр Стојанке Милановић је изузетно вредан прилог проучавању српске авангардне књижевности али и самог опуса Тодора Манојловића.

VIII БИБЛИОГРАФИЈА НАВЕДЕНА У ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Извори

- Манојловић, Тодор: *Ритмови*, Геца Кон, Београд, 1922.
- Манојловић, Тодор: *Ватромети и бајка о Актеону*, Француско – српска књижара А. М. Поповића, Београд, 1928.
- Манојловић, Тодор: *Песме мога двојника*, МС, Нови Сад, 1958.
- Манојловић, Тодор: *Песме*, приредили Миливој Ненин и Зорица Хацић, Градска народна библиотека *Жарко Зрењанин*, Зрењанин, 2005.
- Манојловић, Тодор: *Огледи из књижевности и уметности*, СКЗ, књ. 313, коло XLV, Београд, 1944.
- Манојловић, Тодор: *Ближе великом Сунцу*, приредио Тихомир Савић, Лука Хајдуковић, пропратни текст Драшко Ређеп, КПЗ, Зрењанин, 1968.
- Манојловић, Тодор: *Основе и Развој модерне Поезије*, приредио Жељко Ђурић, *Зборник МС за књижевност и језик*, књ. XXVII, св. 1, 1979, стр. 97 – 137, св. 2, стр. 271 – 312, и св. 3, стр. 471 – 520.
- Манојловић, Тодор: *Основе и Развој модерне Поезије*, приредио Гојко Тешић, Филип Вишњић, Београд, 1987. (Библиотека *Нови Албатрос*, уредник Мирослав Јосиф Вишњић, књ. 17)
- Манојловић, Тодор: *Основе и Развој модерне Поезије*, приредио Гојко Тешић, Градска народна библиотека *Жарко Зрењанин*, Зрењанин, 1998.
- Манојловић, Тодор: *Нови књижевни сајам: огледи, критике*, приредио Михајло Пантић, Градска народна библиотека *Жарко Зрењанин*, Зрењанин, 1997.
- Манојловић, Тодор, *Ликовна критика*, приредила Јасна Јованов, Градска народна библиотека *Жарко Зрењанин*, Зрењанин, 2007.
- Критичари и писци о Тододру Манојловићу*, приредио Михајло Пантић, Градска народна библиотека *Жарко Зрењанин*, Зрењанин, 2001.
- Крфски Забавник*, приредио Миливој Ненин, Бесједа, Ars Libri, Бања Лука, Београд, 2005.

Примарна литература

- Аноним, *Alpha – Београдска литерарна заједница, Критика*, Загреб, II/11 – 12, 1921, стр. 450 - 451.
- Аноним, *Библиотека Албатрос, Време*, I / 1, 18. XII 1921, стр. 2.
- Винавер, Станислав: *Бергсонова естетика, Мисао*, 1. јун 1922, стр. 801 – 815.
- Винавер, Станислав и Манојловић, Тодор: *Библиотека „Албатрос“, Књижевне новине*, 01.12.1984, XXXV, бр. 667, стр. 19. (уз коментар Гојка Тешића „Албатросова“ најава буре) Прештампано у зборнику радова: *Српска авангарда у периодици*, приредили Видосава Голубовић и Станиша Тутњевић, МС, Институт за књижевност и уметност, Београд, 1996, стр. 137 – 147.
- Винавер, Станислав: *Растко Петровић, лелујав лик са фреске, Књижевност*, књ. XIX / 12, 1954, стр. 468 – 488.
- Александар Вучо, Оскар Давичо, Милан Дединац, Ване Живадиновић – Бор, Живановић Ное, Ђорђе Јовановић, Ђорђе Костић, Душан Матић, Коча Поповић, Петар Поповић, Марко Ристић, *Позиција надреализма*, Београд, 1930. Прештампано у књизи Гојка Тешића: *Зли волшебници (полемике и памфлети у српској књижевности 1917 – 1943)* књ. 1, Слово Љубве, Београдска књига, МС, Београд, Нови Сад, 1983, стр. XIV.
- Манојловић, Тодор: *Позиција надреализма, ЛМС*, год. 327, св. 1 – 2, јануар – фебруар 1931, стр. 160 – 162.
- Матић, Душан: *Формална слобода мисли и њено стварно ropство, Надреализам данас и овде*, I/1, 1931, стр. 15 – 17. Прештампано у књизи Гојка Тешића: *Зли волшебници (полемике и памфлети у српској књижевности 1917 – 1943)*, књ. 2, Слово Љубве, Београдска књига, МС, Београд, Нови Сад, 1983, стр. 171.
- Миличић, Сибе: *Један извод који би могао да буде програм, СКГ*, н. с. Београд, 01.10.1920, стр. 188 - 193.
- Ковачевић, Божидар: *Алманах Бранка Радичевића – Помен деветорице београдских песника стогодишњици Бранковог рођења*, Београд, Издање Савитар, 1924.
- Путеви*, месечне свеске за књижевност, уметност и филозофију, уредници: Милан Дединац, Душан Тимотијевић, Марко Ристић, Београд, 1922.
- Ристић, Марко: *Библиотека Албатрос, Путеве*, I / 1, I 1922, стр. 32.
- Ристић, Марко: *Pro domo, Време*, 26 – 28, IV 1924, IV, бр. 847, стр. 22. (Текст *Pro domo* саставни је део прогласа за нове *Путеве* и прештампан је уз коментар Гојка Тешића у *Књижевним новинама. Ускришњи проглас за нове Путеве, Књижевне новине*, 15. 11. 1984, XXXV, бр. 676, стр. 19)
- Ристић, Марко: *Кроз новију српску књижевност, Нова литература*, 1 / 7-8, 1929, стр. 196.
- Ристић, Марко: *Кроз новију књижевност, Нова литература*, III/7 – 8, 1929, стр. 194 – 196. Прештампано у књизи: *Критички радови Марка Ристића*, Српска књижевна критика, књ. 24, прир. Ханифа Капичић – Османгић, Институт за књижевност и уметност, МС, Београд, Нови Сад, 1987, стр. 120 – 129.
- Ристић, Марко: *Против модернистичке књижевности, Надреализам данас и овде*, III / 1, 1932, стр. 42, 46. Прештампано у књизи Гојка Тешића: *Зли волшебници (полемике и памфлети у српској књижевности 1917 – 1943)*, књ. 2, Слово Љубве, Београдска књига, МС, Београд, Нови Сад, 1983, стр. 297.
- Ристић, Марко: *Одломак о модернизму и ирационализму, Стожер*, III / 1, 1932, стр. 13 – 19. Прештампано у књизи Гојка Тешића: *Зли волшебници (полемике и памфлети у српској књижевности 1917 – 1943)*, књ. 2, Слово Љубве, Београдска књига, МС, Београд, Нови Сад, 1983.
- Ристић, Марко: *О модерном и модернизму опет, Дело*, I / 1, 1955, стр. 51-71, бр. 5, стр. 523-551.
- Секулић, Исидора: *Изохимене у књижевности, СКГ*, н.с. књ. 11/1, 01.01.1924, стр. 32 – 40.
- Секулић, Исидора: *Немири у књижевности, СКГ*, н.с. књ. 12/6, 16.07.1924, стр. 430 – 439.
- Стефановић, Светислав, *Ширим хоризонтима, Путеве*, Марсиас, Београд, 1922. Прештампано у књизи: Стефановић, Светислав, *На раскрсници*, избор, предговор и редакција Гојко Тешић, МС, Нови Сад, 2005, стр. 143 – 149.
- Стефановић, Светислав: *Више слободе стиха, Босанска вила*, 1912, књ. XXVIII, стр. 257 – 258. Прештампано у књизи: Стефановић, Светислав, *На раскрсници*, избор, предговор и редакција Гојко Тешић, МС, Нови Сад, 2005, стр. 99-106.
- Црњански, Милош: *За слободни стих, Мисао*, 1922, IV, к. VIII. Прештампано у књизи: Милош Црњански, *Лирика Итаке*, приредио и коментаре написао Гојко Тешић, Београд, Драганић, 1994.
- Црњански, Милош и Ристић, Марко: *За Путеве, Путеве*, бр. 3 – 4 – 5, 1924, стр. 122 – 127.
- Црњански, Милош: *Послератна књижевност. Литерарна сећања, ЛМС*, СIII, књ. 320 / 2, 1929, стр. 193 – 205, св. 3, стр. 344 – 359. Прештампано у књизи: Милош Црњански, *Есеји* (Сабрана дела, књ.10), Просвета, Младост, МС, Свјетлост, Београд, Загреб, Нови Сад, Сарајево, 1966, стр. 63 – 94.

Одабрана секундарна литература

- Apollinaire, Guillaume *Novi duh, Slikari kubisti: estetičke meditacije, Novi duh i pjesnici*, prijevod i pogovor Jure Kaštelan, Logos, Split, 1984.
- Aqua alta: међународни зборник радова: медитерански пејзажи у модерној српској и италијанској књижевности*, уредиле Светлана Шеатовић Димитријевић, Марија Рита Лето, Персида Лазаревић ди Ђакомо, Београд, Институт за књижевност и уметност, Чигоја штампа, 2013.
- Биргер, Петер: *Теорија авангарде*, превео Зоран Милутиновић, Народна књига Алфа, Библиотека *Појмовник*, Београд, 1998.
- Бори, Имре: *Мађарска српска и хрватска авангарда, Израз*, XVI/1, 1972, стр. 96 – 114; бр. 2, стр. 218 – 231; бр. 3, стр. 319 – 342.
- Ана Вуџинска и Мihal Pavel Markovski, *Књижевне теорије XX века*, превела Ivana Đokić Saunderon, Београд, *Službeni glasnik*, 2009.
- Валери, Пол: *Медитеранска надахнућа: огледи и погледи*, избор и превод Коља Мићевић, Службени гласник, Београд, 2010.
- Винавер, Станислав: *Проблеми нове естетике*, приредио Гојко Тешић, Београд, Народна књига, *Алфа*, 2002.
- Винавер, Станислав: *Одбрана песничког модернизма*, избор и поговор: Гојко Тешић, Културни центар, Пожаревац, 2006.
- Витошевић, Драгиша: *Крфски Забавник Бранка Лазаревића, Књижевна историја*, X, 38, 1978.
- Вучковић, Радован: *Поетика хрватског и српског експресионизма*, Свјетлост, Сарајево, 1979.
- Вучковић, Радован: *Авангардна поезија*, Глас, Бања Лука, 1984.
- Вучковић, Радован: *Војвођанска књижевна авангарда*, Градска народна библиотека *Жарко Зрењанин*, Зрењанин, 2006.
- Де Торе, Гиљермо: *Историја авангардних књижевности*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад, 2001.
- Домбровска Патрика, Марија: *Библиотека Албатрос и Београдска књижевна заједница Алфа*, превод Ненад Бајић и Данијела Ђумић, *Књижевна критика*, зима/пролеће 1997, стр. 110 – 122.
- Ђурић, Жељко: *Тодор Манојловић и италијанска књижевност*, *Зборник МС за књижевност и језик*, XXVI, 2, 3, 1978, стр. 289 – 320.
- Ђурић, Жељко: *Тодор Манојловић и италијанска књижевност и Кампана, Манојловић и Црњански у књизи: Сусрети песничких светова (српско-италијанске књижевне везе)*, Визаргис, Београд, 1997.
- Ђурић, Жељко: *Тодор Манојловић – „Бегунац Средње Европе“*, у књизи: *Песничке осмозе (српско – италијанске културне везе)*, Плато, Београд, 2004, стр. 162 – 168.
- Елијаде, Мирча: *Историја веровања и религијских идеја 1 и 2*, превела Мирјана Перић, Бард – фин, Београд, Романов, Бања Лука, 2003.
- Thomas Sterns Eliot, *Izabrani tekstovi*, predgovor i objašnjenja Jovan Hristić, Prosveta, Beograd, 1963.
- Енцесбергер, Ханс Магнус: *Апорије авангарде, Немачка, Немачка између осталог*, Бигз, Београд, 1980, стр. 43 – 73.
- Жмегач, Виктор: *Тежашта модернизма: од Бодлера до експресионизма*, СНЛ, Загреб, 1986.
- Зборник радова Милош Црњански: поезија и коментари*, уредник Драган Хамовић, Београд, Институт за књижевност и уметност, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Нови Сад, МС, 2014.
- Јешић, Недељко: *Тин Ујевић и Београд*, Службени гласник, Београд, 2008.
- Калинеску, Матеј: *Лица модернитета*, превела Гордана Слабинац, Стварност, Загреб, 1988.
- Константиновић, Радомир: *Обрнути живот змије Тодора Манојловића, Трећи програм*, VII/27, 1975, стр. 259 – 299. Прештампано у књизи: *Биће и језик у искуству песника српске културе двадесетог века*, књ.5, Просвета, Рад, МС, Београд, Нови Сад, 1983, стр. 119 – 160.
- Марино, Адријан: *Поетика авангарде*, Народна књига, Београд, 1998.
- Мишић, Зоран: *Искушење поезије*, Нолит, Београд, 1963.
- Мишић, Зоран: *Критика песничког искуства*, приредио Света Лукић, СКЗ, Београд, 1976.
- Модерна тумачења књижевности*, зборник радова, Свјетлост, Сарајево, 1981.
- Недић, Марко: *Писци између два рата као критичари*, Предговор књизи: *Писци као критичари после Првог светског рата*, Српска књижевна критика, књ. 16, МС, Институт за књижевност и уметност, Нови Сад, Београд, 1975, стр. 7-56.
- Ненин, Миливој: *Случајна књига: колаж о Тодору Манојловићу*, Градска народна библиотека *Жарко Зрењанин*, Зрењанин, 2006.

- Новаковић, Јелена: *Интертекстуалност у новијој српској поезији (француски круг)*, Гутенбергова галаксија, Београд, 2004.
- Новаковић, Јелена: *Интертекстуална истраживања II, Српско-француски књижевни дијалог*, Сремски Карловци, Нови Сад, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2014.
- Ораић Толић, Дубравка: *Теорија цитатности*, Графички завод Хватске, Загреб, 1990.
- Павлетић, Влатко: *Кључ за модерну поезију*, Глобус, Загреб, 1986.
- Павлетић, Влатко: *Како разумети поезију*, Школска књига, Загреб, 1995.
- Павловић, Михајло: *Поетика Гијома Аполинера и Гијом Аполинер и Тодор Манојловић*, у књизи: *Два виђења француске књижевности XX века*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, Нови Сад, 1994.
- Палавестра, Предраг: *Наслеђе српског модернизма, критика и авангарда*, Просвета, Београд, 1985.
- Палавестра, Предраг: *Догма и утопија Димитрија Митриновића*, ЗУНС, Београд, 2003.
- Пантић, Михајло: *Есејистика Тодора Манојловића*, *Књижевност*, XLIV / 5, 1989, стр. 783 – 789, бр. 6, стр. 952 – 957.
- Пантић, Михајло: *Есејистика Тодора Манојловића*, у књизи Тодора Манојловића, *Нови књижевни сајам*, приредио Михајло Пантић, Градска народна библиотека *Жарко Зрењанин*, Зрењанин, 1997, стр. 481.
- Перниола, Марио: *Естетика двадесетог века*, Светови, Нови Сад, 2005.
- Поетика српске књижевности*, зборник радова, уредник Новица Петковић, Институт за књижевност и уметност, Научна књига, Београд, 1988.
- Поповић, Радован: *Грађани света: живот Тодора Манојловића*, Градска народна библиотека *Жарко Зрењанин*, Зрењанин, 2002.
- Развојне етапе у српској књижевности XX века и њихове основне одлике*, зборник радова, уредник академик Мирослав Пантић, САНУ, Београд, 1981.
- Рађање модерне књижевности, Поезија*, уредници: Сретен Марић и Ђорђије Вуковић, Нолит, Београд, 1975.
- Рејмон, Марсел: *Од Бодлера до надреализма*, превео Миленко Видаковић, Веселин Маслеша, Сарајево, 1958.
- Саболчи, Миклош: *Авангарда и неоавангарда*, превела Марија Циндори – Шинковић, Народна књига Алфа, Библиотека *Појмовник*, Београд, 1997.
- Савић Ребац, Аница: *Предплатонска еротологија*, Нови Сад, Књижевна заједница Новог Сада, 1984.
- Савић Ребац, Аница: *Античка естетика и наука о књижевности*, Књижевна заједница Новог Сада, 1985.
- Тешић, Гојко: *Међуратна југословенска критика. Критика између радикализма и догматизма*, *Дело*, XXVIII/1, 1982, стр. 109 – 137.
- Тешић, Гојко: *Књижевна критика између два рата I - II*, Просвета, Нолит, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1985.
- Тешић, Гојко: *Српска авангарда 1922. поетско – поетички радикализам (у Растковом кругу)*, *Поља*, год. XXXIII, бр. 342 – 343, август – септембар, 1987, стр. 352 – 372.
- Тешић, Гојко: *Српска авангарда у полемичком контексту (двадесете године)*, Светови, Институт за књижевност и уметност, Нови Сад, Београд, 1991.
- Тешић, Гојко: *Контекст критичке мисли српске авангарде* у књизи: *Авангардни писци као критичари*, Српска књижевна критика, књ. 23, приредио Гојко Тешић, Институт за књижевност и уметност, МС, Београд, Нови Сад, 1994.
- Тешић, Гојко: *Откровење српске авангарде*, Институт за књижевност и уметност, Чигоја штампа, Београд, 2005.
- Тешић, Гојко: *Српска књижевна авангарда: (1902-1934): књижевноисторијски контекст*, Институт за књижевност и уметност, Службени гласник, 2009.
- Улазница*, часопис за уметност, културу и друштвена питања, година 1, бр.1, Зрењанин 1967.
- Улазница*, часопис за уметност, културу и друштвена питања, година XXVI, бр. 131 – 133, Зрењанин, 1992.
- Улазница*, часопис за уметност, културу и друштвена питања, бр. 138 – 140, Зрењанин, 1994.
- Флакер, Александар: *Поетика оспоравања, Авангарда и књижевна љевица*, Школска књига, Загреб, 1982.
- Флакер, Александар: *Стилске формације*, Либер, Загреб, 1986.
- Флакер, Александар и други, *Авангарда, теорија и историја појма I и II*, приредио Гојко Тешић, Народна књига Алфа, Библиотека *Појмовник*, Београд, 1996. и 2000.
- Фридрих, Хуго: *Структура модерне лирике, Од средине 19. до средине 20. века*, превео Томислав Бекић, Светови, Нови Сад, 2003.
- Хелдерлин, Фридрих, *Поетика: сабрани списи о песничкој уметности, огледи, фрагменти, нацрти*, приредио и превео Јовица Аћин, Београд, Службени гласник, 2009.
- Христић, Јован: *Изабрани есеји*, Српски ПЕН центар, Београд, 2005.

Циндори Шинковић, Марија: *Ендре Ади у српској књижевности (1906 – 2006)*, Институт за књижевност и уметност, Форум, Београд, 2007.

Шијаковић, Богољуб: *Mythos, physis, psyche: огледање у предсократовској „онтологији“ и „психологији“*, Београд, Никшић, Јасен, Подгорица, Универзитет Црне Горе, 2002.

IX БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Милановић, Стојанка: *Милан Ђурчин у контексту српске авангарде*, Службени гласник, Београд, 2011.

X ПРЕДЛОГ

Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да привати позитивну оцену докторске дисертације „Песничко и есејистичко дело Тодора Манојловића“ мр Стојанке Милановић и да кандидата позове на усмену одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1.

2.

3.